

Филип Морион^[1]

Француски генерал, бивши посланик
Европског парламента
Француска

УДК 355.426(497.6)"1992/1995"(093)
341.322.5(497.6)"1995"(093)
355:929 Морион Ф.(093)
Документарна грађа
Примљен:19.3.2025.
Прихваћен:11.4.2025.
doi: 10.5937/napredak6-57630

Саслушање генерала Филипа Мориона у Народној скупштини Француске^[2]

Четвртак, 25. јануар 2001. године

Председава господин Франсоа Лонкл, председник

Председник Франсоа Лонкл: Да бисмо тачно поставили контекст, а управо смо чули генерала Жанвијеа, који је 1995. године командовао мировним снагама Уједињених нација у бившој Југославији, у време догађаја у Сребреници, подсећам да је генерал Морион, коме захваљујем, а који је сада и колега пошто је посланик у Европском парламенту, командовао УНПРОФОР-ом од октобра 1992. до јула 1993. године, а затим и Снагама за брзо деловање од 1994. до 1996. године.

Поштовани генерале, хвала вам што сте дошли на ово саслушање. Познате су вам околности због којих смо одлучили да саслушање буде одржано иза затворених врата иако је првобитно

планирано да буде отворено за медије. Примили смо саопштење Министарства одбране са чијим сте садржајем упознати. Веома нам је драго што ћемо вас саслушати, генерале, након чега ћемо вам постављати питања.

Генерал Филип Морион: Мислим да је неопходно, чак и ако сте добро упућени, да подсетим у каквим сам околностима, пре него што сам именован за команданта Снага за брзо деловање, лично био ангажован у оквиру мисије заштитних снага Уједињених нација, у вези са оним што је довело до трагедије у Сребреници.

Сребреница се налази на тој линији којом је Османско царство продрло у овај регион и од области Санцака која је претежно муслиманска у Србији, одвојена је реком Дрином. То је подручје у којем је већинско становништво било муслиманско, укључујући и сеоска насеља у околини.

[1] Командант УНПРОФОР-а (октобар 1992. - јул 1993), командант Снага за брзо деловање (1994–1996)

[2] Текст сведочења генерала Мориона у Народној скупштини Француске преузет је са сајта: <https://www.voltairenet.org/?lang=fr>

Превод на српски језик: Маријана Лабус Вуковић

Након избијања кризе, коју је обележила почетна акција Срба који су заузели Сребреницу, овај град је поново освојен, а енклава се нашла под контролом бошњачких снага и Насера Орића. Овај последњи, који је био командант снага Армије БиХ у тој енклави, и сам је признао да је из ове енклаве повео рат, који је довео до масакра српског становништва у околним селима. Тако је за Србе постао непријатељ број један, посебно након једне акције коју му никада нису опростили, а која се догодила у ноћи православног Божића, свете ноћи у јануару 1993. године, када је извео нападе на српска села и починио покољ над становништвом. Лично сам отишао на лице места да видим масовне гробнице које су ексхумиране у пролеће 1993. године, када су Срби поново покренули офанзиву у овом региону.

Постојао је одређени степен нагомилане мржње који ме је наводио да страхујем од онога што се, нажалост, догодило две године касније, односно – кад би Сребреница пала под власт Срба, догадио би се страشان масакр. Управо сам из тог разлога преузео иницијативу, након што сам о томе известио надлежне у Уједињеним нацијама, односно прво генерала Валгрена, а затим и самог Кофију Анана, који је у то време био помоћник генералног секретара задужен за мировне операције, да одем на терен и спроведем акцију за коју знате, с последицама које су вам такође познате.

Супротно тврдњама да сам прекорачио свој мандат, ова акција била је одобрена у складу с мисијом која ми је поверена, а која је подразумевала пружање помоћи свакој особи у опасности. Међутим, био сам уверен да десе-

тинама хиљада становника који су се склонили у граду прети смртна опасност, било од глади, хладноће било од масакра подстакнутог појачаном жељом Срба за осветом. На ову акцију навела ме је и посредничка улога која ми је поверена Међународном мировном конференцијом о Југославији, као и мисија Сајруса Венса и лорда Овена, а касније Мартија Ахтисарија и Столтенберга, који су у Женеви преговарали о примени Венс–Овеновог плана. Сећате се, уосталом, да су те споразуме ипак потписали у Атини и сам Милошевић, затим Изетбеговић, помало невољно, као и Карацић, и да су предвиђали спровођење споразума нешто различитог од онога који је две године касније постао Дејтонски споразум.

Био сам уверен да је становништво у великој опасности. Имао сам саговорнике који су ми говорили да се они само бране, да их нико не напада и да имају само једну жељу, а то је да буде мир. Убедио сам их, ако је то заиста тако, да је једино решење за спречавање ексцеса, које су приписивали својим потчињенима, а за које нису хтели да преузму одговорност, да распоредимо посматраче на терену.

Након успеха ове акције предложио сам тада, уз сагласност Сарајева, председника Изетбеговића лично и Срба, спровођење онога што сам увек наводио као привремено решење, односно примену у тој зони Сребренице одредаба о којима смо преговарали са Бошњацима и Србима у оквиру могуће имплементације Венс–Овеновог плана. То је подразумевало демилитаризацију зоне, а не стварање заштићених зона. Било је предвиђено – а споразум је у том смислу и потписан – да се борци БиХ у енклави под командом

Филип Морион

Саслушање генерала Филипа Мориона
у Народној скупштини Француске

Насера Орића повуку, да они који желе да остану, морају да предају оружје, а да остали треба да се придруже снагама БиХ распоређеним у Тузли или Жепи. Након тог повлачења било је такође предвиђено да се Срби постепено повуку из свих околних села, јер је било сасвим јасно да становништво у Сребреници не може да настави да живи затворено у енклави и да мора да им се омогући да се врате у околна села ако се жели да им се обезбеде достојни услови за живот. То је био план који је био прихваћен, али који, нажалост, није могао да буде спроведен у дело, јер се Младић успротивио реализацији споразума. Савет безбедности Уједињених нација донео је тада одлуку о формирању тих чувених заштиће-

них зона, проширених на све енклаве. Било их је шест: Бихаћ, Сарајево, Горажде, Жепа, Сребреница и Тузла.

Одлука коју је донео Савет безбедности Уједињених нација, нажалост, није била праћена обезбеђивањем неопходних средстава за спровођење мисије, која је тиме поверена мојим наследницима. У том тренутку почела је да се одвија трагедија. У врло храбром извештају Кофија Анана признаје се одговорност Уједињених нација. У Њујорку је владао одређени наивни идеализам, који сам осудио, а који је подразумевао уверење да би само присуство мировних снага са минималним ресурсима могло да осигура успешност мисије која нам је била

| 153

Француски парламент у Паризу, Француска, 17. јануар 2023.

Фото: Shutterstock

поверена. То је била илузија, коју сам осудио и коју су касније осудили и сви моји наследници. То је довело до тога да су те заштићене зоне – у којима нисмо били у стању да спречимо ни деловање самих бошњачких снага – постепено постале подручја у којима су бошњачке снаге могле да се осећају релативно сигурно и које су користиле као базе за покретање напада на Србе. Управо то објашњава бес Срба, а посебно Младића, према овој одлуци.

Оно што је уследило, добро вам је познато, а то је постепено довођење у стање немоћи, драма узимања талаца у Сарајеву и другим местима током Вазнесења 1995. године. Али такође и одлучан потез, на који треба да будемо поносни, поновно заузимање Врбањског моста. Министар Леотар се тога сигурно добро сећа. То је била и одлука прихваћена на хитан захтев Француске о формирању Снага за брзо деловање, без којих војни команданти нису располагали никаквим средствима.

Подсећам, што сам и објавио, када је прва интервенција разматрана у време трагедије у Вуковару, дакле у јесен 1991. године у Хрватској, да је у Мецу спроведена студија у оквиру штаба Прве армије, чији сам био начелник, уз учешће представника девет земаља тадашње западноевропске уније. Тридесет и пет високих официра анализирано је могуће интервенције у оквиру ове кризе и предложило планове који су сви подразумевали примену Снага за брзо деловање. Овај план није био спроведен, јер Европска унија није имала воље за то. Уместо тога, интервенисале су Уједињене нације, ослањајући се на четрдесетогодишњу традицију мировних операција, у којој је требало, како би се избегло

да се војници невољно увуку у сукоб, да буду што слабије наоружани, али пре свега и да им буде строго забрањена употреба силе осим у случајевима када им је живот директно угрожен. Ово је, наравно, била грешка. Такав приступ могао је бити прихватљив за распоређивање раздвајајућих снага, али свакако не за мисије које су од самог почетка биле поверене снагама Уједињених нација.

Француска је захтевала примену Снага за брзу реакцију. Француска је такође инсистирала на увођењу концепта проширене нужне одбране који је омогућавао одговорним официрима на терену да користе своје снаге не само када је живот њихових војника био угрожен већ и сваки пут када је то захтевала сама мисија.

Да ли смо у таквим условима, а то је суштинско питање које се поставља у оцени деловања Француске и генерала Жанвијеа, могли да зауставимо Младића на његовом путу ка нападу на енклаве Сребренице, а затим Жепе и Горажда?

Искрено верујем да нисмо. У време Заливског рата постојала је илузија да је довољно притиснути дугме и да ће ватра с неба зауставити све непријатеље. То је можда било тачно у пустињском рату, али није важило за терен попут Босне и Херцеговине у целини, а посебно за подручје Сребренице, које није било погодно за распоређивање оклопних јединица. Због тога, не знајући шта вам је могао рећи генерал Жанвије, искрено верујем, као што је касније показано и на примеру Косова, да интервенција с неба сама по себи није могла да заустави Младићеве снаге. Таква акција могла је да буде ефикасна само као подршка копненој операцији. Али, то је према мом мишљењу и најважније,

ту копнену акцију нису предузеле бошњачке снаге и, као што вероватно знате – ако не знате, ја сам то објавио и никада није демантовано – бошњачке снаге су се повукле пре пада Сребренице: Насер Орић је напустио енклаву недељу дана пре него што је пала Сребреница. Притом, његовим снагама је било довољно да минирају пут и тиме спрече продор тенкова у Сребреницу.

Никада нисам оклевао да кажем и напишем да је Младић у Сребреници упао у замку. Сетите се, у том периоду се разматрало повлачење, ако говоримо само о повлачењу плавих шлемова, јер су сви гласови, посебно у Вашингтону, заговарали укидање ембарга на оружје. Веома јасно смо ставили до знања да, ако би ембарго на оружје био укинут, плави шлемови не би могли остати на терену.

Младић је имао разлога да верује да би пад Сребренице довео до укидања ембарга на оружје. Али њега то уопште није занимало, јер је добро знао да је бошњачким снагама било потребно тешко наоружање. Нико им не би дозволио да буде доведено на терен, ни Хрвати, ни Срби, а тешко наоружање не може се допремити падобранима. Дакле, Младић је само то желео. Очекивао је отпор који није затекао. Мислим да није очекивао масакр, али је у том погледу потпуно потценио нагомилану мржњу. Не верујем да га је наредио, али шта знам, то је моје лично уверење.

Што се мене тиче, када сам добио своју битку против Милошевића, то је било управо овим упозорењем: „Ако заузмете Сребреницу, доћи ће до масакра и међународна заједница ће се окренути против вас.“

Завршићу овај увод речима да сам уверен да је становништво Сребренице постало жртва националног интереса, али националног интереса који се налазио у Сарајеву и Њујорку, а свакако не у Паризу. Да сам могао евакуисати све оне који су то тражили у тренутку када сам интервенисао у Сребреници, сигурно бисмо спасли одређени број људских живота. Знате да сам могао евакуисати само рањене и између 2.000 и 3.000 жена и деце. Изетбеговићеви органи власти успротивили су се евакуацији свих који су то тражили – а било их је много – ка Тузли. Нисмо могли то да учинимо јер бисмо ми, снаге Уједињених нација, били виђени као да пружамо подршку политици „етничког чишћења“. Дакле, не изричем оптужбе. Још једном признајем храброст Кофија Анану у извештају који је поднео, преузимајући своју одговорност. Суштинска грешка била је у томе што нико није слушао захтеве. Сведочим о томе као командант Снага за брзо деловање, јер сам ја био тај који је примио генерала Субируа да бих му доделио задатак у тренутку када је прво послат у Плоче, а потом, нажалост, прекасно и у Сарајево. Француска је заиста желела да изађе из стања немоћи у којем смо се налазили, али су те Снаге за брзо деловање нажалост распоређене прекасно. Тек након трагедије у Сребреници, тек након призора тог становништва које су третирали као стоку, независно од масакра, чак и пре него што су биле познате размере масакра, дошло је до коначног отржењења да је било неопходно обезбедити средства, укључујући ваздушну подршку, снагама Уједињених нација као и право да их употребе.

Отпутовао сам у Вашингтон у августу 1995. године, одмах након пада Сребренице. Стигао

сам тамо 4. августа. Дан раније амерички Конгрес донео је одлуку о укидању ембарга на оружје. Наводим вам оно о чему сам већ сведочио. По мом доласку, чекала ме је америчка новинарка. Узео сам такси. Таксиста, црнац, који ме је чуо како говорим, питао ме је из које сам земље. Рекао сам му да сам Француз. Он ми је одговорио: „Ви, Французи, ви сте једини који сте разумели. Не можемо дозволити да тај народ буде третиран као стока.“

Искрено верујем да немамо разлога да се стидимо због тамошње француске акције, да је поновно заузимање Врбањског моста заиста било прва прекретница, али да је у Сједињеним Државама та прекретница наступила тек након пада Сребренице. Још од почетка сам писао да све док Вашингтон не буде ангажован у решавању кризе, решења неће бити. Клинтон је имао политичку интелигенцију да у тој дубокој, интимној реакцији америчке јавности препозна тренутак у којем је могао да се супротстави свом Конгресу. Одлука о ангажовању Снага за брзу реакцију, одлука о активирању батерија распоређених на планини Игман, све је то на крају довело до пораза Младића и потписивања Дејтонског споразума. Али биле су потребне четири године да постану свесни те неопходности. Искрено мислим да то није било зато што француска команда на терену, као ни Влада, бар колико сам могао да проценим, то нису тражили.

Господин Пјер Брана: Рекли сте нешто што ми се учинило суштински важним, а то је да сте врло рано уочили мржњу између сукобљених страна и да сте о том осећању мржње обавестили Уједињене нације.

Генерал Филий Морион: Обавестио сам и Београд о томе. Отишао сам да видим Милошевића и рекао му: „Ево шта ће се догодити.“ Он ми је помогао. Ако сам тада добио ту битку, било је то захваљујући ставу који је заузео Милошевић. Али Њујорк је био обавештен.

Господин Пјер Брана: На крају, с обзиром на то да је Њујорк знао за ту мржњу, трагедија у Сребреници – не да је била предвидива, јер нико не може рећи да је таква трагедија предвидива – али постала је могућа, односно знало се да постоји мржња која може довести до масакра. Дакле, атмосфера је морала бити таква да се морало знати да би и најмања грешка могла да доведе до стравичних последица.

Малочас сте критиковали војску БиХ.

Генерал Филий Морион: Не, не војску БиХ. Рекао сам вам да је Насер Орић, по мом мишљењу, поступио по наређењу које му је стигло из Сарајева, да напусти ту зону.

Господин Пјер Брана: Дакле, рецимо, бошњачку Владу.

Генерал Филий Морион: Не плашим се да кажем да је Сарајево намерно изазвало трагедију. То је било председништво, то је био Изетбеговић. Насер Орић је поступао по наређењу бошњачког председништва у Сарајеву.

Господин Пјер Брана: Предност коју имамо с вама јесте то што сте истовремено и политичар и војник. Дакле, можете направити синтезу између та два аспекта.

Генерал Филий Морион: То је предност коју сам имао, а коју није имао мој пријатељ Жанвије. Не бојим се да то кажем, налазио сам се у ситуацији у којој ми је била додељена политичка мисија. Заиста сам морао да преузем обе улоге.

Господин Пјер Брана: Да ли верујете, у војном погледу – сада вам се обраћам као војнику – да је војска БиХ могла да издржи Сребреницу?

Генерал Филиј Морион: Да. То би изазвало велике губитке. Мислим да знам, али то треба проверити, да је Младић прихватио могућност од 7.000 погинулих у тој бици. Ушао је без борбе. Када вам кажем да је упао у замку и да је та замка била намерна, то није критика на рачун Изетбеговића. По мом мишљењу, он није имао други начин да изазове оно што је желео, а то је да међународна заједница стане на његову страну.

Господин Пјер Брана: А у војном погледу, што се тиче Холанђана?

Генерал Филиј Морион: Холанђани, јадни они, још увек их жалим свим срцем што су се нашли у тако ужасној ситуацији. Пре свега, били су малобројни. Видели су да сами борци одустају и нису имали право да пуцају осим ако им живот није директно угрожен. Не желим да их осуђујем. Можда су могли да пруже макар неки отпор. Нису то учинили, то је чињеница, али не желим да их кривим.

Господин Пјер Брана: А шта је с директивом генерала Жанвијеа, у којој се каже да је испуњење мандата Уједињених нација условљено безбедношћу њених представника?

Генерал Филиј Морион: Сигурно вам је то објаснио. То је страшна последица тог принципа „нулте жртве“ који сам увек осуђивао. Ако нисмо спремни да поднесемо губитке, онда нема сврхе имати војску. У то време сам то осудио и у Вашингтону.

Господин Пјер Брана: Када смо примили адмирала Ланксада, рекао нам је да се Сребреница могла спасити 1994, али не и 1995. године.

Генерал Филиј Морион: Мислим да је у праву. Могла је бити спасена бржим успостављањем Снага за брзу реакцију. Да су оне биле присутне у Сребреници, то би био одраз политичке воље, а Младић је био свестан да она не постоји. У тим условима, понављам, Младић је имао само један циљ: да натера снаге Уједињених нација на повлачење да би се суочио са својим непријатељима у директном окршају, уверен да ће

их поразити без отпора. Ми смо, у његовим очима, били препрека његовим плановима, и он је имао само тај један циљ. Не заборавите да је он био једини који је имао стварну моћ у то

време, још од 1993. године, а нарочито после тога. Писао сам и објавио да сам му, када сам га срео након што се супротставио спровођењу Венс–Овеновог плана, рекао: „Преузели сте одговорност, имате широка плећа, надам се да ваш народ никада неће морати да зажали због ваше одлуке.“

Господин Пјер Брана: Како објашњавате овај ужасни масакр?

Генерал Филиј Морион: Нагомиланом мржњом. Било је одрубљених глава. Снаге Насера Орића починиле су стравичне покоље у свим околним селима. Када сам отишао у Братунац у време када сам интервенисао, осетио сам ту мржњу. Уосталом, од те трагедије написане су веома добре књиге које потврђују оно што вам говорим.

Госђодин Франсоа Леотар, извештилац: Ако председник дозволи, желео бих да направим осврт на једно лично искуство пре мог министарског мандата које могу једноставно да изнесем пред овом информативном мисијом. Био сам у Југославији 1991–1992. године. На појединим местима људи су били приковани за врата штала. Жене су силоване на јавним трговима. Извештаји француских конзула или посматрача из Министарства иностраних послова били су изузетно умирујући, с тврдњама да то није ништа страшно, да се ништа неће догодити. Срео сам се с већином француских дипломата у том региону у то време који су говорили да ће се ситуација средити. А то је био тек почетак кризе.

Подсећам да је Вуковар пао 1991. године и да је то први европски град који је збрисан са мапе од 1945. године.

Што се тиче мржње коју је помињао генерал Морион, она датира још од 1389. године. Шест векова трају мржње у том региону. Може се прочитати *Нож Вука Драшковића* или *На Дрини ћуџија* Иве Андрића; сама књижевност, било српска било босанска, пуна је мржње. Људи су се међусобно набијали на колац, комадали, уништавали једни друге током шест векова.

Генерал Филиј Морион: Једини напредак у односу на то познато доба јесте што, ако су наставили да одрубљују главе, више их нису набијали на колац, већ су их закопавали.

Госђодин Пјер Брана: Ко би могао да помисли да ће у XX веку доћи до оваквих свирепих масакра?

Госђодин Франсоа Леотар, извештилац: Масакри у претходном рату били су стра-

шни. Очи у корпама, одсечене уши, носеви. Нажалост, то је регион у којем су етничка и верска мржња дубоко укореењени и преносе се с генерације на генерацију, из породице у породицу. Наше француске приче о немачким суседима нису ништа у поређењу са оним што се у југословенским породицама преносило кроз векове.

Затворићу ову заграду да бих поставио неколико питања генералу Мориону.

Никако не желим да вас доведем у контрадикцију са генералом Жанвијеом, већ бих само желео да вам поставим нека питања која смо њему малопре поставили. Могуће је да ће ваше анализе бити донекле другачије.

Он је споменуо, а то је општепознато, да су постојале значајне разлике у анализама и понашању савезника у овом сукобу, нарочито на терену, у односима са сарадницима или подређенима других националности. Можете ли да потврде ову ситуацију и реалност?

Друго питање се надовезује на оно које је поставио Пјер Брана. Од ког тренутка сте предосетили могућу катастрофу у Сребреници и како сте то формулисали у извештајима упућеним седишту Уједињених нација?

Треће питање, које сам малочас поставио генералу Жанвијеу, можда је ваша анализа другачија, као што ми се то учинило малопре. Да је уместо 400 холандских војника, било 400 француских војника, без обзира на јединицу којој би могли да припадају, да ли би се, по вашем мишљењу, све одиграло на исти начин?

Генерал Филиј Морион: Што се тиче разлика између војника различитих националности, имао сам слободу деловања коју Жанвије никада

није могао да има. Због тога сам, када сам имао проблема са одређеним контингентима, а имао сам их, често директно контактирао владе тих земаља. На пример, било је египатских контингената који су оспоравали моју одлуку да их разместим на одређена места. Наравно, морали смо да узмемо у обзир реакције команданата сваког контингента. Имао сам срећу да у тренутку покретања операције у Босни и Херцеговини, у септембру 1992. године, када ми је поверена команда, окупим у Загребу представнике генералштабова и влада главних контингената. Предложио сам план који су владе и генералштабови прихватили, што ми је омогућило да командантима различитих контингената на терену кажем: „Или прихватате ову наредбу, или тражим вашу смену.“ Не верујем да је Жанвије икада био у таквој позицији након мене. У ствари, нико после мене више није био у тој позицији, јер сам ја био једини који је имао иницијативу. Вероватно је то разлог због којег је, на крају мог мандата, именован стални цивилни представник УН, господин Столтенберг, који је био у Женеви, а не у Сарајеву. Не знам шта вам је генерал Жанвије могао рећи.

Господин Франсоа Леоџар, извесилац: Он је ставио нагласак на Британце.

Генерал Филиј Морион: С Британцима сам увек имао одличне односе и нисам имао никаквих проблема.

Господин Франсоа Леоџар, извесилац: У ком тренутку сте осетили да ће доћи до хуманитарне катастрофе?

Генерал Филиј Морион: У недељи која је претходила мојој интервенцији примио сам посету господина Жокса, који је дошао да се опрости. Интервенисао сам тако што сам отишао на

терен са неколико људи, јер сам знао да само ја то могу да постигнем због поштовања које су ми указивали сви борци. Дакле, био сам једини који је могао да оде тамо. То сам тада рекао министру Жоксу и, наравно, генералу Валгрону, мом претпостављеном. Немачки фотограф и представник *Лекара без ираница* успели су да уђу у Сребреницу. Пре тога сам се сам упутио у Српску током претходне недеље. Од тог лекара добио сам информацију да људи заиста умиру од глади и хладноће.

Господин Франсоа Леоџар, извесилац: Да ли сте то написали?

Генерал Филиј Морион: Да, сигурно. Имам своје белешке.

Господин Франсоа Леоџар, извесилац: Да ли бисмо могли да их добијемо?

Генерал Филиј Морион: Замолићу да их потраже. То сам рекао Валгрону, али он је тек стигао. Сигурно сам то и написао, јер сам Уједињеним нацијама слао дневне извештаје.

Председник Франсоа Лонкл: Помињете министра Жокса. То указује или на крај 1992. или на почетак 1993. године. У то време је постављен на функцију у Државном ревизорском суду. Био сам у Влади, а Пјер Береговоа је тада привремено вршио дужност министра.

Генерал Филиј Морион: Он је отишао у фебруару 1993. године. Док сам био у Сребреници, министар је био господин Береговоа. Али видео сам министра Жокса током његове опроштајне посете и том приликом сам му изнео своју забринутост. Вероватно је то било у фебруару 1993. године.

Генерал Филиј Морион: Што се тиче питања шта би се догодило да је у Сребреници био

француски контингент, не желим да се бавим том темом.

Господин Франсоа Леоитар, извесилац: Говорило се о грешкама Холанђана. Желео бих да знам да ли је то и ваше мишљење као војника. Што се мене тиче, не делим то мишљење. Генерал Жанвије малопре је рекао да би се све одвијало другачије да су тамо били Французи.

Председник Франсоа Лонкл: Односно, они би напали, док Холанђани нису напали.

Генерал Филиј Морион: Све време док сам био на терену говорио сам својим командантима контингентата: „Само је пасивност нечасна. Што се тиче правила ангажовања, о томе не желим да чујем. Не замарајте ме својим мандатом.“ Сви знају да сам увек имао такав став. То ми је било могуће јер сам имао и политичку и војну одговорност, али Жанвије ту могућност није имао. Да ли би Французи поступили као у бици код Камерона? То им је у традицији. Да је било легионара, да. Али хајде да идемо до суштине ствари, и сада ће вам говорити хришћанин. Борба за част је забрањена хришћанским моралом, јер се рат сматра злом, а спровођење ратне акције може се прихватити само као мање зло и о њој се може одлучити искључиво за постизање одређеног циља, чим постоји могућност да се успешно спроведе. Она није забрањена војним прописима. Напротив, чак се и слави. И сам сам био легионар.

Рекли су да сам у Сребреници извео борбу за част. Нисам. Био сам свестан да сам имао шансу да добијем ту битку, али не бих увукао оних неколико људи који су били са мном, укључујући, сетите се, и Американце, да је то било само ради очувања части Уједињених нација. Сребреница

1995? Спасовање части, да, то је у француској традицији. Али одбијам да осудим Холанђане.

Госпођа Мари-Елен Обер: Имам помало контрадикторан осећај. С једне стране, наши француски саговорници кажу – мало карикирам: „Били смо једини који су хтели нешто да учине.“

Генерал Филиј Морион: Верујем да је то тачно.

Госпођа Мари-Елен Обер: А, с друге стране, Французи су увек сматрани прилично просрпски настројенима. Не кажем то у агресивном смислу.

Генерал Филиј Морион: Не схватам то тако.

Госпођа Мари-Елен Обер: Што је, уосталом, разумљиво: постоје културни и верски афинитети, које су Французе наводили да буду благонаклонији према Србима него према Муслиманима. Намерно користим реч „Муслиман“.

Генерал Филиј Морион: То је у то време била националност.

Госпођа Мари-Елен Обер: То се може разумети. Дакле, видим у томе извесну контрадикторност. Тешко ми је да поверујем да се искључиво енглеско-америчком завером Французи оптужују да су у почетку били превише благонаклони према Србима. Постоје и објективни разлози за то. Уосталом, Франсоа Леоитар је малопре рекао да су извештаји који су стизали са терена минимизовали размере ситуације и приписивали све то древним сукобима. Какав је ваш став о овој контрадикторности?

Друго, што се тиче Сарајева, очигледно је – и сви наши саговорници су нам то рекли – да је Сарајево било главни улог за Французе. У оквиру Венс–Овеновог плана или плана Жипе–Кинкел, шта се дешавало са источним енклавама? Зар није постојала нека врста прећутног договора

да се ствари препусте току да би се спасло Сарајево, чак и по цену тога да се енклаве донекле пусте низ воду, без икакве представе о стварним размерама масакра, посебно у Сребреници?

Председник Франсоа Лонкл: Што се тиче прве тачке, можемо се осврнути и на једну тему коју често помињу коментатори и историчари: значај историје и ангажовање Срба на страни савезника током Другог светског рата, као и традиционално француско-српско пријатељство. Да ли је то на неки начин имало утицаја?

Генерал Филиј Морион: Ако смо могли оставити такав утисак, онда је то зато што смо, у принципу, кад год бисмо добили споразум од Срба – а постојао је само један ниво на којем се могао постићи договор: то је био Младић – он је држао реч, док остали то нису чинили.

Председник Франсоа Лонкл: Остали...?

Генерал Филиј Морион: Бошњаци, па чак и Хрвати, мада у мањој мери. Али то није имало никакву конотацију на терену, барем не док сам био тамо.

Наравно, француско-српско пријатељство, Срби су га увек истицали. Али ми, који смо били на терену и од којих се тражило да будемо непристрасни, ако смо могли бити виђени као да смо стали на страну Срба, то је зато што смо се придржавали непристрасности и што смо осуђивали – а ја сам први то чинио све време мог боравка тамо – нападе када су долазили с других страна. Међународни медији и јавно мњење посредно стали су на страну слабијег, на страну Бошњака против Срба. Имали смо тежак задатак, али ако сам успео да остварим своју мисију у Сребреници, то је зато што верујем – и још увек имам сведочанства о томе – да су три заједнице препознале ту непристрасност. Док сам

био на терену, није било говора о томе да било ко од мојих потчињених заузме страну. Али ако нисте заузимали страну, наравно, нису увек могли да вас разумеју, можда и отуда долази ова критика. Не знам да ли вас мој одговор задовољава.

Госпођа Мари-Елен Обер: Ви, лично, изван непристрасног става који се од вас тражио, да ли сте заиста сматрали... ?

Генерал Филиј Морион: Оног дана када је Младић погазио своју реч, то је одјекнуло у медијима, одбио сам да му пружим руку.

Госпођа Мари-Елен Обер: Да ли је за вас било јасно да постоје агресор и нападнута страна или не?

Генерал Филиј Морион: Када сам напустио Сарајево, 13. јула 1993, сви су ми посветили посебну пажњу, почев од Изетбеговића, али не и Младић.

Госпођа Мари-Елен Обер: Да ли сте сматрали да постоје агресор и нападнута страна и да треба бранити нападнуту страну или нисте?

Генерал Филиј Морион: Не. Пратио сам кризу од самог почетка, од априла 1992. године, и увек сам одбијао да је посматрам кроз призму агресора и нападнуте стране. То су ми Бошњаци дуго замерали.

Господин председник: Како би се овај сукоб могао дефинисати?

Генерал Филиј Морион: Ова страшна трагедија, која није била предвиђена, представља поновно искрцавање страха од доминације. Срби који су били у планинама око Сарајева налазили су се тамо јер им је речено да ће, ако не оду, њихове жене морати да носе исламски вео. То могу да потврдим. То је болест ове земље. Министар Леотар вам је рекао да то траје већ седам векова. Све док изнад себе имају неку власт која

гарантује да једни неће доминирати над другима, систем функционише. То је кроз историју била улога Османског царства, Аустроугарске и Тита. Ако је Тито успео у свом пакту помирења, то је било због тога. И управо то они данас очекују од Европе. Зато морамо да останемо тамо. Наставио сам да одржавам личне односе са свим дотичним земљама у оквиру делегације Европске уније за Југоисточну Европу.

Одговор је следећи: то је болест страха која је била злоупотребљена и не можемо опростити онима који су је искористили, непрестано подсећајући на претходне масакре. Та солидарност у стварању смрти тренутно за собом повуче мушкарце и жене, који су ипак уочи трагедије шета-

ли улицама Сарајева и говорили: „Он је Србин, ја сам Муслиман, никада неће бити могуће да се сукобимо.“ Али када њихова браћа почну да падају, покрене се паклени механизам насиља и страха, крви и освете, који сам свим силама покушавао да зауставим док сам био тамо, нажалост, безуспешно. Веома искрено, тако сам ја то доживео.

Господин председник: Хвала вам много, генерале. Било је веома занимљиво.

Генерал Филиј Морион: Рекао сам то и новинарима, јер су, наравно, покушали да ме увуку у ту расправу: одбијам да ме сматрају белим орлом тамо где би Жанвије могао да буде црни орао.

Internet sources / Интернет извори

<https://www.voltairenet.org/article9988.html>